

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ОБ'ЄКТІВ УМОВНИХ ФАКТІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ

У статті розкрито особливості організації бухгалтерського контролю об'єктів умовних фактів господарського життя через виконання документів. Автором розглянуто виконання документів на стадіях реалізації умовного факту.

В статье раскрыты особенности организации бухгалтерского контроля объектов условных фактов хозяйственной жизни с позиции исполнения документов. Автором рассмотрены исполнения документов на стадиях осуществления условного факта

In the article exposed the peculiarity organization of accounting control contingency thats describe to implementation of documents. An author considers the implementation of documents on the stage of contingency realization.

Ключові слова: умовні факти господарського життя, організація бухгалтерського контролю, контроль виконання документів, розподіл функціональних обов'язків.

Контроль об'єктів бухгалтерського обліку є важливим та складним процесом забезпечення достовірності інформації, доцільності, законності господарських операцій, повноти та своєчасності їх відображення. Здійснюється він з метою встановлення порушень та відхилень фактичних даних від реальних. Здійснення контролю об'єктів умовних фактів господарського життя є основною умовою забезпечення корисності бухгалтерської інформації про такі факти, оскільки інформація може бути корисною лише за умови її достовірності, що забезпечується безпосередньо контролем.

Проблеми організації контролю об'єктів умовних фактів господарського життя досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені: І.М.Вигівська [1], Ю.В.Границя [2], М.О.Козлова [3], І.В.Литвинчук [4], О.М.Ліщук [5], І.В.Орлов [6] та ін. Організація бухгалтерського контролю окремих об'єктів умовних фактів господарського життя досліджена лише в дисертаціях І.М. Вигівської та І.В. Орлова.

Не применшуючи цінності одержаних результатів досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, вважаємо, що організаційне забезпечення бухгалтерського контролю умовних фактів господарського життя не знайшло комплексного дослідження в їхніх працях, що обумовлює актуальність написання даної статті.

Метою дослідження є конкретизація напрямів удосконалення організації бухгалтерського контролю об'єктів умовних фактів господарського життя з метою забезпечення правдивості та реальності бухгалтерської інформації.

Умовні факти господарського життя – це обумовлюючі юридичне або конструктивне зобов'язання моменти виникнення умовного активу чи умовного зобов'язання, визнання, розкриття якого залежать від ймовірності здійснення та суттєвості факту для прийняття управлінських рішень.

Дослідження контролю умовних фактів господарського життя свідчать про існування підходів організації з позиції аудиту (О.М.Ліщук, Ю.В.Границя), внутрішньогосподарського контролю (М.О.Козлова, І.В.Литвинчук) та бухгалтерського контролю (І.М.Вигівська, І.В.Орлов).

Вважаємо, що реально проконтролювати умовні факти на кожному підприємстві

можливо лише в межах бухгалтерії, виходячи з функціональних обов'язків працівників. Це пов'язано з тим, що за умов здійснення контролю зовнішнім суб'єктом перевірити можливо лише кінцеві платежі на предмет їх відповідності документам, що підтверджують здійснення факту. Тобто, контроль зовнішнім суб'єктом не дає змоги попередити зменшення економічних вигод на стадії реалізації умовного факту, результатом чого є порушення термінів виконання документів, настання непередбачуваних обставин, що вимагають своєчасних дій.

Іншим питанням постає визначення об'єкта бухгалтерського контролю умовних фактів господарського життя. Розгляд об'єктів бухгалтерського контролю в межах предмету дослідження було здійснено І.М.Вигівською та І.В.Орловим. Так, зокрема І.М.Вигівська, досліджуючи діяльність підприємства в умовах ризику, до об'єктів бухгалтерського контролю відносить умовні факти господарської діяльності (умовні активи та умовні зобов'язання), дебіторську та кредиторську заборгованість підприємства, щодо якої існують ризики, резерв сумнівних боргів, високоліквідні активи, резерви, реальні наслідки ризику – доходи та витрати, зобов'язання та активи [1, с.188]. Визначаючи об'єкт бухгалтерського контролю, І.В.Орлов зазначає, що "організація номенклатур контролю як об'єкта перевірки передбачає створення методологічних карт і систем номенклатур, що забезпечує повне охоплення контролем всіх аспектів, які необхідно перевірити. Такі організаційні документи забезпечують ефективність контролю розрахунків з постачальниками" [6, с.332]. На наш погляд, об'єкти умовних фактів господарського життя (умовні активи та умовні зобов'язання) є об'єктами бухгалтерського обліку, а об'єктами бухгалтерського контролю умовних фактів виступає своєчасне, правомірне, повне і якісне виконання документів, що визначають виникнення, реалізацію та здійснення умовних активів та умовних зобов'язань (рис. 1).

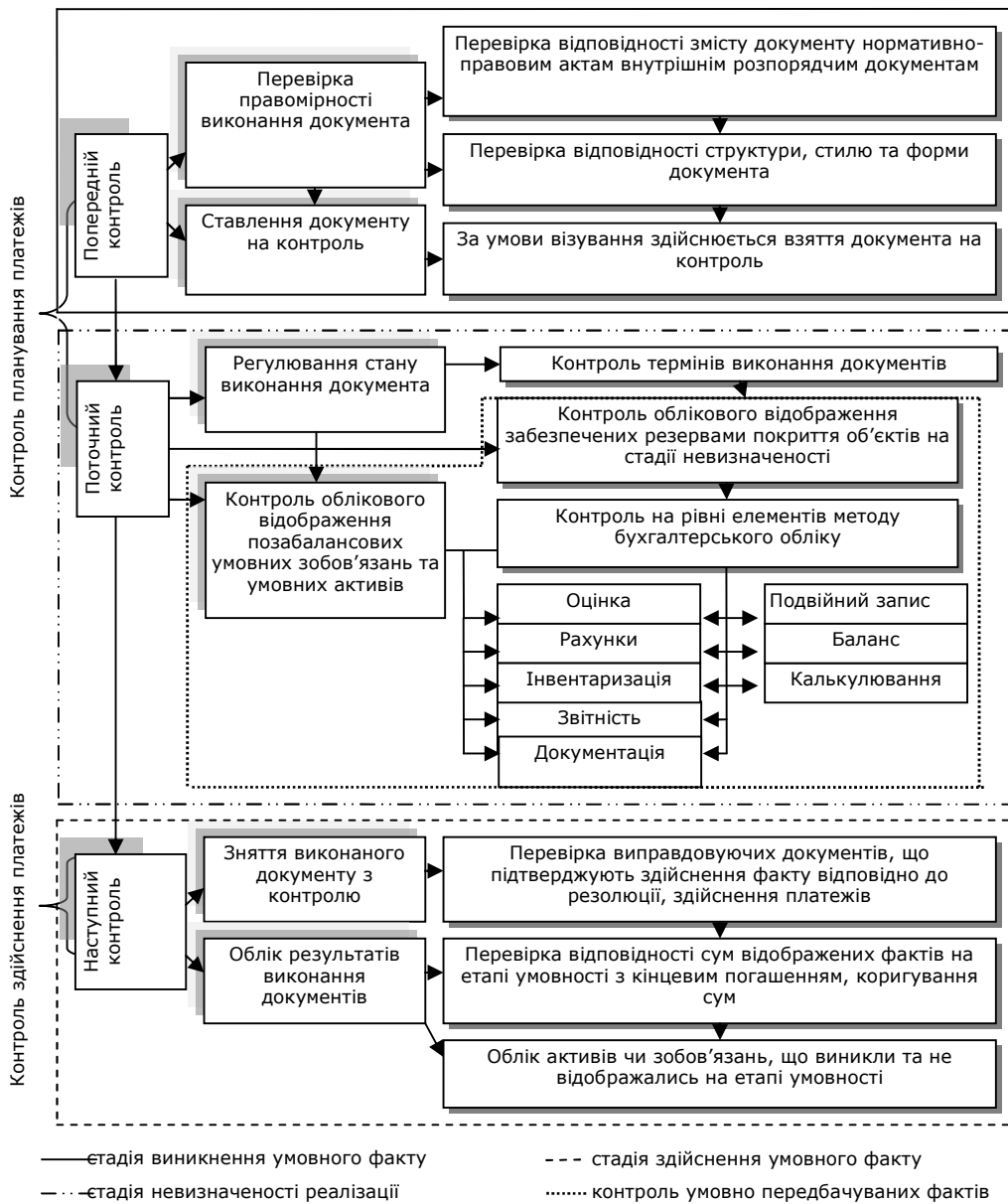

Рис. 1. Послідовність бухгалтерського контролю виконання документів, що зумовлюють виникнення прав та обов'язків

Виходячи з цього, бухгалтерський контроль умовних активів та умовних зобов'язань слід розглядати як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення своєчасного, правомірного, повного і якісного виконання бухгалтерських документів виникнення, накопичення даних про умовні факти господарського життя, а також їх здійснення.

Контроль виконання документів дає змогу здійснювати перевірку не лише умовно передбачуваних фактів (визнаних чи розкритих у результаті обґрунтованої необхідності), але і умовних непередбачуваних фактів, які на стадії невизначеності відобразатись в обліку ніяк не будуть, проте будуть контролюватись відповідним бухгалтером терміни їх виконання з метою недопущення невиконання умов.

Бухгалтерський контроль виконання документів слід організувати, виходячи з принципів адресності (полягає у конкретизації контрольних операцій в розрізі суб'єктів контролю з метою чіткого виконання функціональних обов'язків) та цільової спрямованості (забезпечення конкретизації контрольних дій у розрізі об'єктів контролю).

Суб'єктами бухгалтерського контролю умовних фактів є працівники бухгалтерського апарату підприємства, що здійснюють накопичення, систематизацію, реєстрацію та узагальнення даних про умовні факти господарського життя (головний бухгалтер, заступник головного бухгалтера, бухгалтер (група) обліку розрахунків з контрагентами, бухгалтер (група) обліку витрат виробництва).

Ефективність бухгалтерського контролю виконання документів, що зумовлюють виникнення прав та обов'язків, прямо залежить від чіткого розподілу функціональних обов'язків таким чином, щоб контрольні функції планування та здійснення платежів не здійснювала одна посадова особа, оскільки це може призвести до зловживань та розкрадання коштів.

Чіткий розподіл функціональних обов'язків визначається посадовою інструкцією. Тому, виходячи із специфіки діяльності підприємства, необхідно визначити в посадових інструкціях не лише облікові, але й контрольні функції бухгалтерів. Це дасть змогу посилити обліково-платіжну дисципліну підприємства, що є важливим моментом організації бухгалтерського контролю виконання документів, які зумовлюють виникнення прав та обов'язків.

Умовні факти господарського життя об'єктивно можливо проконтролювати шляхом чіткої організації бухгалтерського контролю виконання документів, які зумовлюють виникнення прав та обов'язків. Конкретизація функціональних обов'язків відповідальних осіб у посадових інструкціях не повинна носити формального характеру, а має чітко визначати дії з врахуванням недопущення планування та здійснення платежів однією людиною чи двома.

Список використаних джерел:

1. Вигівська І.М. Бухгалтерський облік діяльності підприємств в умовах ризику: організація та методика: дис. кандидата екон. наук: 08.00.09 / І.М.Вигівська. – Житомир, 2010. – 374 с.
2. Граница Ю.В. Бухгалтерский учет условных фактов хозяйственной деятельности: Дис... канд. экон. наук: 08. 00.12 / Ю.В.Граница. – Н.Новгород: РГБ, 2006.
3. Козлова М.О. Облік і контроль процесу резервування (на прикладі діяльності великих промислових підприємств України): дис. ...кандидата екон. наук: 08.06.04 / М.О.Козлова. – К., 2006. – 326 с.
4. Литвинчук І.В. Облік на позабалансових рахунках: проблеми теорії та практики дис. ...кандидата екон. наук: 08.06.04 / І.В.Литвинчук. – К., 2006. – 183 с.
5. Лищук Е.Н. Аудит условных фактов хозяйственной деятельности) : автореферат дис. канд. экон. наук: 08. 00.12 / Е.Н.Лищук. – Новосибирск: РГБ, 2009.
6. Орлов І.В. Теорія та методологія бухгалтерського обліку і контролю суб'єктів господарювання: дис. доктора екон. наук: 08.00.09 / І.В.Орлов. – Житомир, 2011. – 572 с.